

Архивски број: 08-27/1

Датум: 3-01-2024

Постапувајќи по претставката бр. 08 – 736/1 од 12.10.2023 година, поднесена од Здружение за сексуални и родови малцинства Коалиција сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници МАРГИНИ Скопје против СОУГ Мирче Ацев од Прилеп, со седиште на ул. Прилепски Бранители бр. 96а, Прилеп, СОУ Јане Сандански од Штип, со седиште на ул. Трајко Кошевски ББ, Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица со седиште на ул. Моша Пијаде бр. 2, Струмица, за сторена индиректна дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација врз основа на член 21, став 1, точка 14 и член 27, став 1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација (Сл. Весник на РСМ бр. 258/2020) на 03.01.2024 година, го донесе следното

МИСЛЕЊЕ

СЕ УТВРДУВА ПОВЕЌЕКРАТНА ИНДИРЕКТНА ДИСКРИМИНАЦИЈА врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието од страна на СОУ Јане Сандански од Штип, со седиште на ул. Трајко Кошевски ББ, која произлегува од одредбите на Куќниот ред на училиштето, кои се однесуваат на правила за надворешен изглед на учениците.

СЕ УТВРДУВА ПОВЕЌЕКРАТНА ИНДИРЕКТНА ДИСКРИМИНАЦИЈА врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието од страна на СОУ Јане Сандански од Струмица со седиште на ул. Моша Пијаде бр. 2, Струмица, која произлегува од одредбите на Куќниот ред на училиштето, кои се однесуваат на правила за надворешен изглед на учениците.

Образложение

На 12.10.2023 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација беше доставена претставка со архивски број 08 – 736/1, од страна на Коалиција сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници МАРГИНИ Скопје против СОУГ Мирче Ацев од Прилеп, со седиште на ул. Прилепски Бранители бр. 96а, Прилеп, СОУ Јане Сандански од Штип, со седиште на ул. Трајко Кошевски ББ, Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица со седиште на ул. Моша Пијаде бр. 2, Струмица, за сторена индиректна дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието.

Во претставката се наведува дека пријавените дискриминатори имаат усвоено Куќни редови и Кодекси за однесување и надворешен изглед на учениците, во кои се пропишува дека е забрането да се носат: големи нокти, пирсеви, маици на прерамки, хеланки, бермуди, шорцеви, кратки панталони, кратки маици, искинати фармерки, тренерки и кратки здолништа. Дополнително, согласно наводите на подносителот, правилата за надворешен изглед на учениците во споменатите кодекси за однесување, односно куќни редови на училиштата, пропишуваат дека дозволена должина на здолништата е до и под колена, а на панталоните исклучително долги. Воедно, истите документи пропишуваат дека секој ученик треба да внимава на својата фризура за време на настава, без разлика дали е тоа со физичко присуство или учење од далечина (женските со уредна и прибрана фризура без разлика на должината на косата, без шминка и лакирани нокти, а кај машките без долга коса, репче и брада). Како мерка за непочитување на Куќниот ред и Кодексот, училиштата имаат предвидено дека на учениците нема да им биде дозволен пристап до училиштето, односно нема да бидат примени на настава. За потврда на веродостојноста на ваквите

тврдења подносителите доставуваат фотографии од плакати од влезовите на училиштата на кои се соопштени правилата за надворешниот изглед на учениците и на кои е наведено на кои ученици ќе им биде забранет пристапот во училиштето, како и објави од локални интернет медиуми кои се однесуваат на објавените правила за надворешен изглед во именуваните училишта.

Имајќи предвид дека Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на 04.10.2023 поведе постапка по службена должност за заштита од дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието против СОУГ Мирче Ацев од Прилеп, односно дека станува збор за истата правна работа, Комисијата, заради целисходност и ефикасност на постапката одлучи делот од претставката бр. 08 – 736/1 кој се однесува на заштита од дискриминација против СОУГ Мирче Ацев од Прилеп да ја спои со претходно започнатата постапка по службена должност бр. 08-728 и во рамките на таа постапка да донесе мислење во кое ќе ја реши правната работа.

Следствено на тоа, а врз основа на чл. 24, ст. 7 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на 25.10.2023 достави известување со барање за произнесување до СОУ Јане Сандански од Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица.

На 23.11.2023 до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација пристигнаа поднесоци за произнесување по претставката бр. 08-736/1 од СОУ Јане Сандански од Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица. Поднесоците за произнесување од двете пријавени училишта се со целосно идентична содржина. Во поднесоците училиштата наведуваат дека немаат донесено правила со кои се врши индиректна дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието. Тие наведуваат дека наставничките совети и училишните одбори на училиштата веќе подолг временски период имаат донесено правила со кои на учениците им се укажува како не треба да бидат облечени при остварувањето на наставниот процес, имајќи ја предвид потребата да бидат целосно посветени на остварувањето на целите на наставата, во согласност со етичките, моралните и образовните принципи кои е неопходно да бидат земени предвид кога учениците се на настава во училиштето. Со ваквите правила, согласно наведеното во поднесоците од училиштата, намерата била да се истакне дека при остварувањето на наставниот процес, покрај за едукација на учениците, треба да се води грижа и за нивното воспитување. Натаму, во поднесоците за произнесување, се вели дека училиштата на плакатите на визуелен начин покажале дел од правилата од Куќните редови на училиштата, усвоени на наставничките совети и училишните одбори на училиштата, со кои на учениците им се укажува дека треба да внимаваат на нивниот надворешен изглед при спроведувањето на наставниот процес, а со цел тие правила да бидат видливи и за учениците и за родителите и за вработените. Училиштата, во поднесоците, наведуваат дека на ниту еден ученик не му е ускратено правото на образование по ниту еден основ и сите ученици имаат можност редовно да следат настава без никаква дискриминација, а при носењето на правилата наставничките совети и училишните одбори на училиштата целосно ја почитувале забраната за секаков вид дискриминација. Училиштата тврдат дека не прават никакви разликувања на учениците, а правилата претставуваат неутрални препораки со кои не се става ниту еден ученик во понеповолна положба врз дискриминаторска основа во споредба со други ученици и со кои на ниту еден ученик не му се воспоставува забрана или санкција, ниту му се оневозможува пристап до наставниот процес. Натаму, во поднесоците се наведува дека со пропишаните правила не се нарушува приватноста на учениците, кои имаат целосно право слободно да се изразуваат и да ја градат својата личност врз сопствени вредносни критериуми и цели. На крајот, во поднесоците се наведува дека пропишаните правила не се дискриминаторски, не стимулираат родови стереотипи, туку напротив правилата се прилагодени

на родовите различности и идентитети и не ја нарушуваат и не навлегуваат во културната, религиозната и во каква и да е друга различност на учениците.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација констатира дека подносителот на претставката – Коалиција Маргини во својство на здружение има оправдан интерес за заштита од дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба и во рамки на својата дејност се занимава со заштита од дискриминација и почитување на човековите права, па оттука, подносителот согласно член 23, став 3 од Законот за спречување и заштита од дискриминација има оправдан интерес за поднесување на цитираната претставката.

Ценејќи ги наводите од претставката, доказите кон претставката и поднесоците за произнесување по претставката Комисијата утврди дека е сторено веројатно тврдењето на подносителот за сторена дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието од страна на СОУ Јане Сандански од Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица, која произлегува од одредбите на Куќните редови на училиштата, кои се однесуваат на правила за надворешен изглед на учениците, а со тоа беше и префрлен товарот на докажување врз пријавените дискриминатори, согласно чл. 26 од Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Од содржината на претставката и доказите кон истата, несомнено произлегува дека пријавените училишта донеле правила за надворешен изглед на учениците, кои, иако се навидум неутрални, може да предизвикаат понеповолен третман и дискриминација кон одредени ученици врз основа на нивниот род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба, а со тоа и да им биде ограничено уставно загарантираното право на задолжително образование. Подзаконските акти и правилата кои ги носат наставничките совети и училишните одбори на средните училишта, мора да бидат во согласност со Законот за средно образование и Уставот на Република Северна Македонија.

Согласно член 44 од Уставот на Република Северна Македонија, секој има право на образование и образованието е достапно на секого под еднакви услови.

Член 3 од Законот за средно образование предвидува дека средното образование е задолжително за секој граѓанин, под еднакви услови и без дискриминација. **Членот 57** од истиот Закон прецизно ги уредува педагошките мерки заради повреда и неисполнување на обврските на ученикот, како и постапката за нивно изрекување. Во таа насока, Законот предвидува дека педагошките мерки вклучуваат писмена опомена, опомена пред отстранување и отстранување од јавното училиште. Законот детално и прецизно ги уредува педагошките мерки и во истите не предвидува дека училиште може да му забрани присуство на настава на ученик заради начинот на кој е облечен или начинот како изгледа. При тоа законот не остава на DISPOSИЦИЈА на училиштата предвидување на нови педагошки мерки, па оттука училиштата немаат право да ги санкционираат учениците и да донесуваат педагошки мерки надвор од законски предвидените, односно вака донесените правила за надворешен изглед на учениците и санкциите предвидени со истите се противзаконски.

Контрадикторни се тврдењата на училиштата дека правилата претставуваат препораки, бидејќи истите се предвидени во Куќните редови на училиштата, кои како подзаконски акти донесени од наставничките совети и училишните одбори на училиштата се правно задолжителни акти, за разлика од препораките, чие почитување е оставено на DISPOSИЦИЈАТА и слободната волја на оние на кои се однесуваат. На фотографираните плакати, доставени во доказ на претставката, јасно е напишано дека што им се забранува на учениците, а не што им се препорачува. Дополнително, училиштата не даваат одговор што се случува со учениците кои нема да ги почитуваат правилата за

надворешен изглед, па согласно терминологијата и јазикот употребен на плакатите за правилата за надворешниот изглед, може да се заклучи дека на ваквите ученици им е забранет пристапот во училиштето, што претставува прекршување на законски и уставно загарантирано право на образование, врз основа на повеќе дискриминаторски основи.

Од друга страна, и во случај на носење препораки кои по својата природа се навидум неутрални, а може да произведат нееднаков третман кон одредена група ученици по било која основа, треба да се води сметка за тоа дали таквите препораки имаат легитимна цел и дали истите се пропорционални, соодветни и неопходни. Легитимна и објективно оправдана цел е целта за чиешто остварување средствата треба да соодветствуваат со реалните потреби во конкретен случај, да се однапред прецизно дефинирани, да се неопходни за остварување на таа цел, како и да се пропорционални на ефектите што треба да се постигнат. Во конкретниот случај не постои неопходност и пропорционалност, односно не постои пропорционалност помеѓу мерката - одредбите од Куќниот ред и ограничување на уставно загарантирано право на образование. Дури и правилата за надворешен изглед на учениците да се на ниво на препораки, истите не го поминуваат тестот на пропорционалност, бидејќи предвидената санкција – забрана за пристап на настава во задолжително образование е непропорционална на сторената повреда и непочитување на она што училиштата тврдат дека е препорака.

Оттука, во недостаток на легитимно и објективно оправдана цел, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација утврди дека ваквите одредби на куќните редови на СОУ Јане Сандански од Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица произведуваат индиректна дискриминација, врз основа на род, родов идентитет, лично својство и имотна состојба во областа на образованието.

Согласно член 8, став 2 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, индиректна дискриминација постои кога преку навидум неутрални прописи, одредби, критериуми, програми или практики, се става некое лице или група во понеповолна положба врз дискриминаторска основа во споредба со други лица или група лица, освен кога произлегува од легитимна цел, а средствата за постигнување на таа цел се пропорционални, односно се соодветни и неопходни. Согласно член 13 од Законот за спречување и заштита од дискриминација како потешок облик на дискриминација, во смисла на овој закон, се смета повеќекратна дискриминација, интерсекциска дискриминација, повторена дискриминација и продолжена дискриминација. Согласно член 4, став 1, алинеја 10 од Законот за спречување и заштита од дискриминација повеќекратна дискриминација е дискриминација вршена кон едно лице или група врз повеќе дискриминаторски основи“.

Дополнително, одлуката на Комисијата е заснована и на одредби од повеќе потпишани и ратификувани меѓународни договори, кои согласно чл. 118 од Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не може да се менуваат со закон.

Во таа насока, **членот 28 од Конвенцијата за правата на детето**, меѓу другото пропишува дека детето има право на образование, а државата треба да поттикнува различни форми на средно образование и да ги прави достапни за секое дете. **Училишната дисциплина да се спроведува на начин што е во согласност со достоинството на детето. Член 29 од истата Конвенција** пропишува дека се гарантира правото на образование на детето кое ќе биде насочено кон подготовка на детето за вклученост во слободното општество, во духот на разбирањето, мирот, толеранцијата, еднаквоста и пријателството меѓу сите.

Согласно чл. 2 и чл. 26 од Универзалната декларација за човекови права, секој има право на образование без негов различен третман.

Членот 13 од Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права го препознава правото на образование, потенцирајќи дека образованието треба да биде насочено кон целосен развој на човечката личност и чувство на достоинство и ќе ја зајакне почитта кон човековите права и слободи.

Конвенцијата против дискриминација во образованието пропишува дека под дискриминација се смета секое разликување, исклучување, ограничување, или преферирање врз дискриминаторска основа.

Согласно член 27 став 2 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, по утврденото вознемирување и повикување, поттикнување и инструкција за дискриминација, со цел отстранување на повредите на правото, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација ја донесе следната:

ПРЕПОРАКА

СЕ ПРЕПОРАЧУВА СОУ Јане Сандански од Штип, со седиште на ул. Трајко Кошевски ББ, Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица со седиште на ул. Моша Пијаде бр. 2, Струмица **во рок од 30 дена од приемот на ова мислење** да извршат измени и дополнувања на Куќните редови и останатите подзаконски акти на училиштата, со отстранување на правилата за надворешниот изглед на учениците, со цел отстранување на индиректната дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство, имотна состојба или било која друга основа, во областа на образованието и за истото писмено да ја известат Комисијата.

СЕ ПРЕПОРАЧУВА СОУ Јане Сандански од Штип, со седиште на ул. Трајко Кошевски ББ, Штип и СОУ Јане Сандански од Струмица со седиште на ул. Моша Пијаде бр. 2, Струмица во иднина да се воздржуваат од носење подзаконски акти кои произведуваат дискриминација врз основа на род, родов идентитет, лично својство, имотна состојба или било која друга основа и кои не се во согласност со Уставот, законите на Република Северна Македонија и меѓународните ратификувани договори.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација ќе го следи спроведувањето на препораката до нејзиното исполнување. Доколку лицето кон кое е упатена препораката во законски предвидениот рок не постапи по истата, Комисијата согласно член 27, став 4 од Законот за спречување и заштита од дискриминација ќе поднесе барање за покренување на прекршочна постапка пред надлежен суд за прекршоци.

Комисија за спречување и заштита од

дискриминација

Претседател

Игор Јадровски

Доставено до:

- Здружение за сексуални и родови малцинства Коалиција сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници МАРГИНИ, ул. Народен Фронт бр. 27-36, 1000 Скопје
- СОУ Јане Сандански, ул. Трајко Кошевски ББ, 2000 Штип
- СОУ Јане Сандански, ул. Моша Пијаде бр. 2, 2400 Струмица